

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВОЛИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ**

Кафедра культурології

ХОМУТІНКИНА ЄВГЕНІЯ ГЕННАДІЇВНА

**УКРАЇНСЬКА МІФОЛОГІЯ У СУЧАСНІЙ ЛІТЕРАТУРІ ЖАНРУ
ФЕНТЕЗІ**

Спеціальність: 034 «Культурологія»

Освітньо-професійна програма Культурологія

Робота на здобуття освітнього ступеня «Бакалавр»

Науковий керівник:
ШОСТАК ВІКТОР МИХАЙЛОВИЧ
кандидат історичних наук, доцент

РЕКОМЕНДОВАНО ДО ЗАХИСТУ

Протокол № 13

засідання кафедри культурології

від 15 травня 2025 р.

Завідувач кафедри

() Москвич О. Д.
(підпис) ПІБ

ЛУЦЬК – 2025

Анотація
Хомутінкіна Євгенія Геннадіївна
Українська міфологія у сучасній літературі жанру фентезі

Українська міфологія обґрунтовано вважається важливим елементом культурної спадщини українців, основою їхньої фольклору, світосприйняття, моральних уявлень. У сучасному світі її роль та значення постійно переосмислюються. У цій роботі розглядаються актуальні аспекти розвитку міфологічних сюжетів в сучасній літературі та її вплив на суспільство. Також увага зосереджується на вивченні еволюції основних образів і персонажів українських міфічних оповідей під впливом сучасних тенденцій та соціокультурних змін. У роботі висвітлюються особливості виникнення нових напрямів української літератури та визначаються основні морально-етичні і художні змісти в книгах сучасних українських письменників.. Враховуються різноманітні аспекти, включаючи традиційні та інноваційні підходи до розуміння нових соціокультурних функцій міфу, їх використання у сучасному інтернет-просторі та нових формах комунікації. Дослідження виявляє ключові тенденції у розвитку української літератури в жанрі фентезі на прикладі творчості Юлії Нагорнюк, Дарії Корній, визначає їх роль у формуванні нових культурних стереотипів і художньо-естетичних форм сприйняття. Автор аналізує артбук «Українська магічна академія», яка створена спільнотою «Мальовій», де гармонічно і яскраво виглядають нові міфологічні українські істоти, які популяризують давні українські традиції в сучасному світі.

У ході дослідження використано низку наукових методів: історико-порівняльний, функціональний, аналітичний, семантичний, збору інформації й узагальнення.

Ключові слова: українська міфологія, письменник, тетралогія, книга, артбук, легенда, соціокультурні функції, символіка, культурна ідентичність.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. АНАЛІЗ АВТОРСЬКОЇ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ МІФОЛОГІЇ В КНИЗІ «ДІВА, МАТІР І ТРЕТЯ».....	6
1.1. Головні персонажі і образи книги.....	6
1.2. Легенди Мукачівського замку Паланок.	16
РОЗДІЛ 2. ТЕТРАЛОГІЯ «ЗВОРОТНІЙ БІК» ДАРИ КОРНІЙ: ОСОБЛИВОСТІ ТВОРЧОСТІ І ГОЛОВНІ КУЛЬТУРОЛОГІЧНІ МОТИВИ.....	21
2.1. Морально-етична проблематика сюжетів і головних героїв.	21
2.2. Втілення української міфології в персонажах Дари Корній.....	29
РОЗДІЛ 3. АРТБУКИ ЯК СОЦІОКУЛЬТУРНЕ ЯВИЩЕ В НОВІТНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРІ.....	41
3.1. Особливості артбуку як художньо-естетичного явища.....	41
3.2. Аналіз світоглядних особливостей артбуку «Українська магічна академія».....	43
ВИСНОВКИ.....	49
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	51

ВСТУП

Актуальність теми: Українська міфологія на сьогодні стає все більш популярною в українському суспільстві. Наша міфологія походить від слов'янської, але містить багато власних оригінальних елементів, персонажів та сюжетів. В багатьох випадках наші легенди подібні до оповідей інших слов'янських народів. Культурна спадщина, традиції і знання минулого розповідається дітям та дорослим про давні вірування українців, слугують ще одним приводом вивчати власні культурні здобутки, любити Україну, усвідомлювати свої духовні цінності. Міфологічний світогляд викликає серед науковців широкі дискусії, різні дослідники відзначають його суперечливі риси, які отримують різноманітне трактування і комплексний аналіз.

Українська міфологія присутня в багатьох культурних сферах, її намагаються трактувати в контексті нових сучасних поглядів, модернізувати в креативних літературних формах і візуальних засобах. Український культурний ринок після повномасштабного вторгнення розвивається у всіх напрямках. Особливо це стосується літератури. Незважаючи на колосальне збільшення художніх книг українською мовою, читачі почали цікавитися не тільки зарубіжними бестселерами, а й нашими авторами. Тому зараз є великий попит на якісну книгу пов'язану з українською міфологією. Незважаючи на те, що читачі купують більше іноземних письменників через популярність буктоку, українські автори зацікавлюють іншим, наприклад нашими легендами.

Письменники продовжують розвиток української міфології. Автори інтерпретують її власними сюжетами, доповнюють новими дієвими особами, богами і істотами. Певні прогалини давніх легенд майстерно заповнюються письменниками в своїх рукописах. Наприклад Катерина Самойленко в книзі «Закони Невриди» майстерно обіграла міф про дворушників, змішуючи в книзі різні країни та добавляючи авторське бачення. В книзі Дари Корній «Зворотній бік» авторка майстерно вплітає богів у сюжет та видозмінює їхні ролі. Ці зміни

дають можливість по-новому поглянути на українську міфологію, зрозуміти її суть, стати причетним до нових світоглядних форм української культурної свідомості. дізнатися багато нового.

Наукова новизна полягає в тому, що автор робить спробу проаналізувати твори трьох різних видів літератури на тему української міфології та порівняти авторські сюжети Ю.Нагорнюк «Діва матір і третя», тетралогію Дари Корній «Зворотній бік» та артбук «Українська магічна академія». Звертається увага на сюжети книг та аналізується світоглядний зміст названих творів.

Мета дослідження: порівняти особливості української міфології та авторські інтерпретації традиційних міфологічних сюжетів в сучасній літературі жанру фентезі.

В ході дослідження були поставлені наступні **завдання**:

1. Розглянути особливості української та слов'янської міфології на прикладі оповідей і легенд.
2. Проаналізувати світоглядні мотиви книги «Діва матір і третя» Ю.Нагорнюк.
3. Описати особливості творчості і головні культурологічні мотиви тетралогії Дари Корній «Зворотній бік»
4. Дослідити процес створення новітньої міфології в артбуці «Українська магічна академія», яка стала новим художньо-мистецьким явищем, що відображає українську міфологію.

Об'єкт дослідження: українська міфологія як соціокультурне явище в просторі і часі,

Предмет дослідження: боги, демонічні істоти та інші персонажі в книзі «Діва матір і третя», тетралогії «Зворотній бік» та артбуці «Українська магічна академія».

Практичне значення дослідження полягає в тому, що результати даної роботи можуть використовуватись в навчальному процесі в освітніх закладах різного рівня, проведення виховних заходів та майстер-класів.

Дослідження сприятиме усвідомленню ролі та значення української міфології як важливої художньо-світоглядної частини української культури. Робота дає розуміння та визначає стратегії використання міфологічних сюжетів при написанні нових літературних творів, розробці різних соціокультурних проєктів та виховних заходів. Результати дослідження можуть бути використані в багатьох сферах суспільного життя, стати основою для проведення просвітницької роботи, популяризації української культури.

Джерельна база дослідження: основними джерелами при написанні роботи стали безпосередні тексти українських письменників, наукові монографії, статті фахових дослідників обраної теми, електроні книги та інші інтернет-ресурси, що стосуються проблем розвитку та перспектив української міфологічної культури.

Структура роботи визначена метою і завданнями дослідження та містить вступ, три розділи, висновки та список використаних джерел. Обсяг основної частини роботи становить 43 сторінки. Список використаних джерел становить 39 позицій.

РОЗДІЛ 1

АНАЛІЗ АВТОРСЬКОЇ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ МІФОЛОГІЇ В КНИЗІ «ДІВА МАТІР І ТРЕТЯ»

1.1. Головні персонажі і образи книги.

Анотація книги розповідає нам про головну героїню Марину – відьму, яка живе буденним життям, зі своєю рутиною, а також є організаторкою Пластового табору. Також є подруги: Еліза – наречена, яке товариство відьом довірили Марині та Орісі, щоб обидві допомагали їй з підготовкою весілля, а з часом вони стають друзями. Оріся – нахабна відьма, обохнює говорити грубо і прямо. Марина має також свого фамільяра хом'яка Людовіка, завдяки якому займається приготуванням і використанням відьомського зілля. Книга наповнена гумором та дешицею української міфології. Також в ній розглядається тема асексуальності.

На Goodreads книгу оцінюють в 4.17. При цьому багато відгуків відзначають комфортність в самій історії, її яскравий гумор, хвалять відкритих персонажів та їхню підтримку. Письменниця Юлія Нагорнюк у своєму інтерв'ю розповідала, що її книга була результатом натхнення українською міфологією. Перед написанням була прочитана певна література, проте багато чого з світоустрою книги стало авторською вигадкою, що вдало поєднує в собі легенди, міфи, нечисті сили, гумор та вигадки.

Книга «Діва, матір і третя» наповнена харизматичними персонажами у яких впізнається частина української міфології з додаванням авторського стилю та змін. Отож можна коротко ознайомитися з персонажами:

1. Марина – одна з головних героїнь, котра досліджує свою орієнтацію та асексуальність. Вона вміє чаклувати, хоча намагається не брати складні замовлення у використанні магії для чогось іншого. Дівчина займається пластом, що додає більш колориту та небагато знань про дану організацію. Через прохання головної відьми, Марина допомагає Ельзі з весіллям.

2. Оріся – бойова відьма, входить також до шабашу відьом, проте залишається собою з гострим язиком. Найбільше любить гумор, адреналін та безстрашність.

3. Ельза – відьма, котра приїхала на день народження. Відьма сама по собі стримана та тиха, чим компенсує занадто енергійних подруг.

4. Світич – нечисть, який виглядає немов підліток. Більше в сюжеті грає роль «любовного інтересу» Орісі, через що вони часто сперечаються. Він один із суперечливих персонажів, оскільки може наприклад допомогти врятувати старовинну архітектуру, а може постійно казати не ті слова і провалювати різні місії.

5. Людовик – хом'як та фамільяр Марини, через якого вона брала підкріплення сил та практично не використовувала магію. Хом'як зіграв невелику роль в книзі, більше смішив читачів, проте шкода було, коли він покинув відьом та помер.

6. Лилик – спокусник-вампір. Авторка вводить його в сюжет, як поціновувача старої архітектури. Він бореться, щоб місце де він живе не забудовували багатоповерхівками. Також він постійно випускав своє навіювання, намагаючись захопити розум Марини.

7. Є пергачі, але вони так само, як і шабаш відьом, налаштовані більш агресивніше до всього чаклунського роду. Також вони користувалися артефактами, що в рази посилювало їхню магію, на відміну від фамільярів.

Оскільки книга «Діва, матір і третя» більше про відьом, то з самого початку нас трішки вводять в екскурсію про відьомський світ: «Деякі відьми для зв'язку з Тим боком заводили фамільярів. Інші сильні, могли самі перекидатися на тварин. Орісиною іпостассю була рись.» [30, 20].

Насправді відьми в українській міфології дійсно були посередниками між нашим та потойбічним світом. Також відьми практикували мандрівки в астральному світі, що перегукується з ідеєю «Того світу». Щоб зв'язатися з Тим світом, не обов'язково користуватися фамільяром, оскільки існують ще також безліч ритуалів та змовлянь для цього. Також вважалося, що відьма могла

впадати у глибокий сон, де її душа відправлялася у потойбіччя. Деякі вірили, щоб вийти на зв'язок з іншим світом обов'язково потрібна кров, а саме принести чорного півня, kota або жабу в жертву, пускаючи кров. [20]

Сюжети української міфології підтверджують, що відьми можуть перетворюватися на тварин. Серед найпоширеніших перевтілень були: кішка, вовчиця, змія, сорока, ворона та жаба. В народі за словами Анни Ніколаєвої, яка є кандидаткою історичних наук та співавторкою каналу «Пороблено», відьми могли перетворюватися навіть на колесо. Якщо по селі саме по собі гуляє колесо і коли встромити в нього палицю, наступний ранок може коштувати відьмі зламаної ноги.

Ми знайомимося з головними героїнями як привабливими дівчатами, проте справжні відьми далекі від ідеалу краси. Вночі зазвичай у них з'являвся невеличкий хвостик, подібний ніби у чорта. Особливістю його є те, що з часом він обростає шерстю та з пробудженням це все зникає, чекаючи знову темряви. Очі у відьом є чорні та за легендами глибокі, тому через цей погляд вони не можуть ніколи дивитися на сонце.

Також варто пам'ятати, що в давнину могли існувати два типи: вроджені та навчені відьми, які відрізнялися зовнішністю, набуванням сили та самою силою. Наприклад у вроджених відьом був той самий хвіст та подовжений куприк, який вона старанно приховувала від людей. В народних переказах навчена відьма могла принести ще більше лиха вивчаючи відьомство по так званій чорній книзі або в кращому випадку – отримати знання у спадок. В легендах також згадують так званих «вчених-відьом», котрі ходять вночі у білих та довгих сорочках з розпущеним волоссям до поясниці. Вони закривають хмарами місяць, а подеколи і все небо. [41]

А от самі фамільяри відьом, згадані у книзі, були вмотивовані західною демонологією. Хоча варто зазначити, що відьми української міфології мали певний зв'язок з тваринами. Також саме перевтілення у рись є продуманим ходом авторки.

Хочеться окремо нагадати про відьом, що за переказами зазвичай шкодили головному джерелу харчів, наприклад корові. Вони не могли шкодити ворогам, оскільки тоді були б сильною зброєю, тому зазвичай від них страждали близькі. У книзі авторка не робить головних героїнь злими. Вони навпаки допомагають одна одній, а також іншим нечистям, тому три відьми поставали швидше за все позитивними персонажами, аніж негативними.

Нечисть також з'являється на сторінках і подеколи їх викликала Оріся задля домашньої послуги або «Виявилось, вона мала на увазі кадука – болотяного чорта. Болотяні чорти люблять брати птицю, як плату, - пояснила Оріся. – Живу – найкраще, але від м'яса, замороженого чи приготованого, теж не відмовляться.» [30, 58].

Насправді за українською міфологією болотяні чорти брали як плату не птицю чи звичайне м'ясо. Якщо людина просила у нечисті про послугу, воно просило привести на болота іншу жертву. Подеколи болотяні чорти могли брати за плату саму душу. Якщо людина хотіла пройти через болота без пригод, повинна була кинути туди якийсь дріб'язок, щоб заробити собі захист. Підбирати річ вже було заборонено, аби не розгнівати істоту. Особа могла укладати з болотяним чортом угоду, а він натомість забирав її у свої раби. [16]

Попри взяття плати болотяники вишукано приваблювали жертв. А саме заводячи людей до себе в гості, вони показували чарівні кімнати, вмикаючи музику, пригощає їх десертами та навіть могли водити з ними танці. Перехожі від цього п'яніють та коли дія минає і приходить отрезвіння, люди опиняються в пастці болота, оскільки з болотяним чортом зайшли далеко в його володіння.

Бували й такі, котрі виманювали людей в незручне для них місце, а часто ще й небезпечне. Проте потім допомагали вибратися, звісно за певну плату, повертаючи на свої місця: « Пружники були нечистю Межі. Існували саме на ній, а не на Тому боці: підстерігали дезорієнтованих юних і самовпевнених людей, а потім допомагали їм, наприклад, знайти потрібне місце чи повернутися у звичайний світ в обмін на невеликі послуги. Вони не були

могутніми, але могли гарно задурити комусь незвичному до магії голову і взяти вищу плату, ніж годилося.» [30, 129]

Взагалі сам термін «пружники» є авторською вигадкою. В українській міфології межі між світами вважалися надзвичайно небезпечними і от саме в таких місцях духи дійсно заманювали людей, щоб потім за велику плату «вивести» їх у безпечне місце. Навіть якщо «пружники» це видумана назва, проте нечисті, яка допомагала за невеликі послуги вийти людині з небезпечної ситуації було багато в українській міфології. Це чорти, лісовики, водяники та інші істоти. Проте невеликою послуга ніколи не була. Нечисті вміли майстерно обманути особу для виманювання у неї чогось більшого. Іноді це могло бути навіть власне життя.

Дослідники вказують на найбільш типових представників нечистої сили, які найбільше могли бути подібним до видуманого персонажа «Пружника»:

Водяника в міфах зображали як господаря усього водяного царства світу та його підлеглих істот. В далекому минулому наші пращури його обов'язково задобрювали та шанували, оскільки водяник міг псувати греблі, заплутувати сітки для рибалок або деколи далеко їх викидати чи просто чинити капості для людей. Тому пращури приносили для нього жертв, найчастіше з яких були: хлібні крихти розкидані над водою, жменька тютюну або вилита чарка вина чи горілки. Оскільки часто страждали рибалки, для них були ніби своєрідні правила. Одним з таких правил було відпускання маленької риби, якщо ту зловили у свої сіті. Це було своєрідним задобрюванням водяника для того щоб крутити жорна і все таки ловити рибу без перешкод. За непослух міфічні істоти могли дуже «вдало» пожартувати над людиною й придумати відповідне покарання. [41]

Що стосується лісовиків, то вони по своїй суті добрі. Лісовик рідко може відповідати злом на зло. Проте за легендами ця істота є підступною, тому люди зазвичай його задобрювали з метою укласти безпечні угоди. Тоді лісовик забезпечує безпеку для худоби, щоб її не викрадали дикі істоти. Натомість може отримувати свіжі яйця або печиво з житнього борошна. Продукти за

легендами кладуть на перехресті або на галявині. Старші люди в давнину вірили, що зимою можна зустріти діда у якого висять до землі замерзлі вістрюки під носом. Можна потягнути за його сиву бороду, тоді по дорозі розсиплеться золото. Проте лісовики практично невидимі, себе показують завдяки співам, показуючи так свою присутність. Лісовики так само, як і «пружники» не були наділені особливою могутністю, проте легко могли дурманити людям голову та укладати угоди. [15]

Ще одна подібна істота – чорт. Біс в українській міфології це істота, яку Бог сховав під землею. Тому за легендами першому стільки ж років, як і другому, а можливо навіть і більше. Ми знаємо з різних оповідей наскільки чорт може бути лукавим. Тому якщо він щось і може допомогти, то далеко не з власної волі або безкорисливо. У легендах бувало так, що часто чорт допомагав через страх. Чорт коли сам щось створює, то рідко це можна вважати безпечним або корисним. Хоча за легендами саме біс створив місяць, але перші наміри було викрасти кусочок сонця. Або легендарна пригода пов'язана з сюжетом коли чорт не міг розсварити закоханих аж сім років і підкупив одну бабу. Проте хотів схитрувати, не даруючи чоботи за її роботу, а та за пару днів змогла виконати те, що він не міг. І за легендою чорт дарував дарунок через вила, оскільки боявся бабу. Ось так пішла приказка «Баба гірше за чорта». [4]

Біс може укладати угоди тільки на свята на відміну від «пружників», скріплюючи її кров'ю з мізинця на лівій руці. Це обов'язково відбувається опівночі та на роздоріжжі. Проте таких спокусливих угод люди намагалися уникати. Також існували різні ритуали оберегової магії, які були актуальні протягом всього року.

Авторська вигадка поширилася на багатьох другорядних персонажів. Один з них Лилик, який є добре прописаним та цікавим персонажем. «Лилики – вища нечисть, кровопивці, через яких у фольклорі поширився образ вампірів. На цьому боці віддавали перевагу кажанячій, а не людській подобі. Пергачі ж для творення своїх артефактів користувалися кров'ю кажанів.» [30, 155].

«Лилик» не існує як окрема нечисть в українській міфології, проте сама назва є подібна на «лілик» - вид кажанів, що в міфах мають теж міфічне значення та асоціюється з потойбіччям та магією.

Не дивлячись на те, що Лилик у книзі є витвором авторки, в українській міфології можна знайти його прототипи. Найбільш відомі це трое: Полуночники – духи, котрі діяли та вилазили виключно вночі, вони могли бути як злими, так і добрими. Також їх подеколи пов'язували з тваринами котрі літають. Вони могли бути добрими провідниками або небезпечними істотами. Упирі в міфології це померлі чаклуни, які харчуються кров'ю живих. Проте вони не вміють перетворюватися на кажанів. Це правило запозичене з європейської традиції. Також Лилик міг писатися з нічних духів, які також вміють перетворюватися та шкодити людям. [6]

Нечисть в українських легендах надто цінує надійні угоди. Тому письменниця вирішує скористатися нагодою та додати у свою розповідь кровні угоди, оскільки вони самі надійні: «- Так , чаклуне. Готовий її скріпити вашою кров'ю. Світич підійшов і простягнув лиликові руку. Той всадив зуби в зап'ясток. Зробив ковток і відірвався.» «Понад усе будь-яка нечисть цінує договір. Тому хвилюватися вам не варто – ви скріпили домовленість своєю кров'ю. Лилик вам не зашкодить, допоки ми дотримуємося умов.» [30, 283].

«Так Лилики, наприклад, можуть поставати як люті кровопивці, звірі, або як заманливі вишукані звабники. Люди уявляють загальний образ по-різному, і тому одні представники цього виду нечисті можуть поставати перед нами зовсім інакшими аніж їхні родичі. Візьмімо до прикладу Мукачівський замок. Майже століття в підвалах жив лилик. Саме його жертви приписували кривавій княгині Баторі. До нас не дійшли докази, чи справді невинною була ця жінка, зате маємо свідчення тодішніх закарпатських відьом, що вистежили і вбили його. З таким точно не можна розплатитися енциклопедіями. І той, і той – лилик.» [30, 284].

Ці цитати про одну й ту саму міфологічну істоту – лилика. Сама авторка в інтерв'ю зазначила, що лилика можна вважати ким завгодно в тому числі й

вампіром чи упирем. Навіть в самій книзі герої сперечалися щодо того, як правильно називати цю міфологічну істоту. Аналізуючи цього колоритного персонажа, який захопив серця читачів, можна виділити окремі риси з подібних персонажів української міфології. Раніше це було порівняння з упирем, нічниками духами та опівнічниками. Проте, аналізуючи нові цитати з книги, можна помітити спільні риси з іншими духами та істотами.

Лирик в книзі творить спокусу над Мариною, яка є одна з головних героїнь. Тому він перетворюється на звабливий образ, який загальновідомий в українській міфології як перелесник. В українській міфології другою назвою є літавець, який змінює свою зовнішність на звабливого чоловіка або жінку, щоб заманити людину до себе.

Спокуса перелесника діє на жінок як радість або заспокійливе. Проте чим довше він з жертвою тим важче їй прокидатися. За українськими легендами, ця міфічна істота створилася як загублена душа потерчати-хлопчика, мати якого примусово перервала вагітність.

Самого перелесника легко прикликати. Є два дієвих способи. Перший - коли вдова сильно тужить за своїм коханим. Тоді дух приходив уві сні, нібито рятуючи зажурену від самотності. Він ставав як живий покійник, через що жінка думала, що уві сні кохається з ним, а не з нечистю, тому кожен ніч чекала щоб заснути. Другий спосіб, коли дівчина бачила давно омріяну та дорогу річ обіч дороги, приносячи її додому, а разом з неї духа. Той предмет стає перелесником і приходять до неї уві сні кохатися в образі її ідеального парубка. Марення могли тривати від пару днів до пару років. Спочатку була присутня насолода, але потім приходила до дівчини небезпека і найчастіше смерть. [5]

Образом перелесника надихаються сучасники, додаючи свої деталі. Так, наприклад, у фільмі 2024 року «Перелесник» від ютуб-каналу Любов Павлівни було показано, що дух постає звабливим парубком перед дівчиною, яка зайшла глибоко в ліс. Перелесник допоміг героїні вийти до безпечного місця, проте надалі приходив до неї, щоб бачитися. З'являється дух з багатьма голосами, які

шепотять навколо. Такий діалог ми можемо чути, коли герої спілкуються вперше:

« - Ти чорт і хочеш забрати мою душу.

-Ну взагалі-то я перелесник, це трошки інше.»

У фільмі дух може приходити до героїні як звабливий парубок. Він може ставати подібним на покійників. Людина не може торкатися перелесника. Як наслідок є ризик обпекти свою шкіру або навіть померти від дотику. [32]

Насправді у Лилика проглядається можливість бути списаним з чорта зі слов'янського фольклору. Оскільки ці істоти обожнювали укладати угоди, а щоб їх скріплювати потрібно була кров. Так чорти можуть навіть змінювати форму та поставати у різних подобах перед людиною.

«Діва, матір і третя» є більш комфортним фентезі, тому обов'язково тут будуть злодії. Проте на прикладі ліхтарниці ми можемо бачити, що далеко не всі містичні істоти справді такі жахливі, як виглядають: «Уся істота – тіло, одяг, шкіра, навіть білки очей – була теплого бурштинового кольору, ніби картинка, розмальована одним олівцем. Ліхтарниця.» [30, 385]

«Її очі залишалися матово-неживими, але світло на костурі блимало, як святкова гірлянда. Від її присутності віяло холодком, як від будь-якого породження Того боку, проте не чулося загрози. Ліхтарниці вважалися добрими, наскільки взагалі так можна схарактеризувати нечисть. Рідко шкодили. Заблукалі на Тому боці шукали їхнє світло як орієнтир.» [30, 392]

В українській міфології існує образ блудного вогню, який підпадає під образ Ліхтарниці, котрий заманює мандрівників у хащі або болота. Існує багато легенд щодо цих блудів, саме вони можуть бути душами померлих грішників або самогубців, котрі не могли знайти спокою і мучать живих які забрели на територію їхнього впливу. [4] У Карпатах «блукаючі вогні» є також «вогником скарбів», оскільки вони могли бути на тому місці де заховані коштовні скарби, проте в гіршому випадку «палали» вони на кладовищі або місці де померли люди.

Цікаво, що прототипом «ліхтарниці» може бути Чортовий ліхтар. Він діє як в добрих цілях так і в поганих. Через їхнє освітлення в хороших цілях можуть вивести на добру дорогу або як розповідається в цитаті – стати орієнтиром.

«Пергачі показово торкалися своїх артефактів – перснів, кастетів, ножів – і сипали прокльонами.» [30, 393]

«Пергачів» насправді в українській міфології не існувало. Знову таки, вони являються авторською інтерпретацією інших істот, котрі існують в слов'янській міфології. Найбільш відповідним до опису та поведінки в українській демонології існували чарівники. У віруваннях вони могли торкатися якраз таки амулетів або артефактів заради прокльону. Проте тільки персні та ножі вважалися сильними магічними інструментами. Перших використовували, коли ті були наповнені силою або замовлені. А другі переважали і в ритуалах, і в магічних обрядах. Тоді як кастети більше сучасна вигадка, яку добавила авторка. Але щоб сипати прокляттями артефакти були для чарівників зовсім іншими, здебільшого це камінці, кістки або свічки, також деколи брали замовлені ножі.

«Точніше, воно мало жіночу подобу, а ще – червоні очі з вертикальними зіницями і клаптики зміїної луски то тут, то там на відкритих ділянках шкіри обличчя, шиї і рук. Аспид» [30, 394]

Аспид в українській міфології дійсно існував, проте у нього не було статі, як описано в уривку тексту. Його описання найчастіше наводило страх: жахливий крилатий змій з пташиним носом та двома хоботами, а строкаті крила переливаються немов самоцвіти. По легендам він приносить нещастя та самі руйнування, може викликати жахливі посухи та бурі. Сама по собі істота є змієподібною і найчастіше демонічною, тому авторка додала ефект червоних очей, щоб на вигляд було страшніше. В українських легендах драконоподібні змії мають луску, яка обгортає тіло та найчастіше робить їх невразливими.

Вертикальні зіниці в міфології не підтверджені. Оскільки розповідали, що погляд аспіда може зачаровувати людей і має гіпнотичні властивості, проте

які саме у нього очі так і не описувалися. Також авторка описує аспіда як людину і змію водночас. Проте це все заради містичності образу, оскільки істота не набувала людських рис, хоча деякі міфічні жителі із зміїною лускою могли бути такими гібридами. [38]

В інтерв'ю Юлія Нагорнюк розповідала, що читала українську міфологію та надихалася нею створюючи своїх чарівних персонажів. Деякі списані з неї, а деякі надихалися реальними людьми. [37] Вибирають книгу «Діва, матір і третя» часто, оскільки вона найбільше запала в душу та порадувала своїм сюжетом. Починаючи з легкого гумористичного та самотнього сучасного фентезі, щоб далі аналізувати продовжувати аналізувати українських письменників та відкривати для себе українську міфологію з більш художньої сторони і водночас сучасної. В книзі також відбуваються купа інших подій, особливо чудово читати про буденні жарти, коли відчуваєш персонажів надто близьким до себе. Рекомендую прочитати «Діва, матір і третя», задля того аби познайомитися з колоритними персонажами та веселими історіями про життя головних героїв.

1.2. Легенди Мукачівського замку Паланок

В книзі згадувався Мукачівський замок. Варто розповісти та дізнатися про нього більше, оскільки українська архітектура багата на легенди і оповіді. В книзі згадується ніби там жила авторська істота «лилик», а насправді замок має цікаву історію і в реальності.

Мукачівський замок або замок Паланок має столітню історію. Це один з п'яти оборонних споруд в Європі, котрий ніколи не був взятий штурмом. Також був відомим своєю найсуворішою в'язницею 18 століття. Ця знаменність була прив'язана до замку не просто так, адже на території були надзвичайно жорстокі наглядачі та кати.

Паланок - це дубовий частокіл, яким обнесено рів, що обіймає замкову гору.

Однією з найбільш відомих легенд про замок вважають оповідь часів, коли ним володів Федір Коріятович . Він наказав побудувати колодязь на території замку, щоб мати постійні запаси води. На вершині 68 метрів знадобилося аж 8 років, щоб нарешті досягнути того, без чого на думку подільського князя фортеця не змогла існувати. Про цей період будівництва не було жодних згадок в справжніх літописах чи згадок в архівах. Попри успіх, за весь час копання гинули люди від обвалів та газів вулканічного походження. На цьому під-грунті виростає легенда: сам чорт з-під землі запропонував Федору Коріятовичу угоду – біс дістане йому воду, а той заплатить мішок золота. Але подільський князь зміг обманути саму нечисть, дав йому маленький мішечок із двома золотими монетами. [17] Існує трішки відмінна легенда, що чорта зміг викликати розлючений працівник, а Федір Коріятович перехитрив чорта зі словами «вода душі немає». Тому навіть до сьогодні вночі ніби чути крики нечистої сили, через те що їх обманули, а на каменях можна знайти сліди подряпин від чорта. Колодязь існує до наших часів, його довжина складає 67 метрів, що становить практично всю висоту гори на якому стоїть замок. Тільки в 2020-х роках небайдужі люди, включаючи самих працівників дібралися до дна колодязя через сміття і на подив виявили питну воду. Зараз на сучасній території замку стоїть пам'ятник Федору Коріятовичу палець якого за легендою приносить удачу, варто лише його потерти.

У 17 столітті дві правительки Софія Баторія та Ілона Зріні «створили» нову легенду для мукачівського замку. Друга жінка була невісткою, захищаючи разом із сином Ференцом Другим оборонну споруду від ворога. На території досі зберігається пам'ятник , де зображена красива дівчина (сама Ілона Зріні) з молодим чоловіком. Три роки без допомоги зовнішньої та без чоловіка, який був ув'язнений і висланий у вигнання, Софія Баторі змогла врятувати його життя, заплативши за нього чималеньку суму. Ілона Зріні змогла очолити оборону замку від австрійських військ в 1685 році. Завдяки цьому героїчному вчинку турецький султан Мухмет Четвертий нагородив правительку замку спеціальною грамотою, яку видавали лише один раз жінкам – Атнаме. Також

існує легенда, що коли австрійський командувач один єдиний раз наткнувся на портрет Ілони Зріні то відмовився від наступу зі словами: «Я проти красунь не воюю». Не дивлячись на те що красу жінки оспівували в сонетах, австрійці її розстріляли. Зрадив канцелярист Антонін Абсолон, який підмовив двох офіцерів отруїти єдиний колодязь з питною водою. Тому Ілона Зріні змушена була підписати акт капітуляції.

Після цього замок Паланок перейшов до володінь австрійського імператора Леопольда Другого. Сам він не проживав на території, проте зміцнив оборонну споруду та переобладнав всі приміщення до кінця 18 століття на сувору в'язницю. Мукачівський замок став головною в'язницею Європи, куди перевозили політичних в'язнів і жорстоко катували людей. Під землею були спеціальні клітки у підвішеному стані для жертв, котрі очікували наказу, що з ними буде далі. Також віднайдені прилади на яких здійснювали тортури.

Насправді в легендах сім'я Баторі має одну «криваву леді» образ якої накладається на інших. Так Софія Баторі, яка мешкала в мукачівському замку, за переказами піддавала людей страшним тортурам. В народній уяві вона залишалася «монстром» на відміну від її невістки Ілони Зріні. Ці випадки не підтверджені ніякими джерелами, тоді як про Єлизавету Баторі говорили, як про спадкоємицю титулу Дракула. Жінка за життя марила молодістю та безсмертям, тому віддала наказ створити спеціальну клітку з шипами. Туди заводили дівчат та катували розжареними путами, спускаючи їхню кров у ванну. На території Чахтицького замку були знайдені тіла жертв, деякі ледь живими, але більшість вже були мертвими. По записам із щоденника налічували більше 50 дівчат. Суд який тривав над Єлизаветою Баторі призначив їй покарання: замурувати в замку, залишивши маленькі віконця для приймання їжі та вентиляції. Так жінка провела чотири роки в ув'язненні власного замку, після чого була похована у сімейному склепі.

До сучасності мукачівський замок слугував приміщенням не тільки для в'язнів, а й місцем розташування військові частини. В радянські часи споруду облаштували для професійного училища з сільськогосподарським напрямом. На

сьогодні замок Паланок один з найвідоміших та цілісних історичних споруд України, де розгорнув експозиції музей про життя відомих людей.

Згадка мукачівського замку у книзі «Діва матір і третя» є досить показова. Це приклад поєднання авторкою персонажів книги з легендами та історичними спорудами України. [9]

Висновки до розділу 1.

В книзі «Діва, матір і третя» багато авторської інтерпретації, про що говорить сама авторка. Проте цікаво було дізнатися більше інформації про створений письменницею всесвіт та відтворити першочергове коріння персонажів.

Книга «Діва, матір і третя» Ю.Нагорнюк є сучасним міським фентезі, де авторка чудово поєднує дружбу, стосунки, магію та нечисть. На прикладі трьох відьом – Марини, Ориси та Елізи, письменниця яскраво показала, що жінки бувають різними. В книзі також йшлося про самоідентифікацію, котра з'єднує людей. Троє зовсім різних відьом об'єдналися в одну компанію і живуть щасливо. Марина виступає як діва, Орися відіграє бунтівну матір, а Ельза стає в майбутньому старою або третьою. Це ще один приклад, як авторка осучаснила міфологію, добавляючи більш сучасні мотиви і закладаючи фундамент для персонажів, показуючи важливість жіночого тріо.

Цікаво, що Ю.Нагорнюк описує у своїй книзі шлях однієї з головних персонажок, а саме – Марини. Це образ дівчини, яка досліджує себе. Яскраво описані прийняття нею себе та своєї асексуальності. Асексуальність вживається до людей, котрі не відчують сексуального потягу до будь-якої статті в житті. В українській міфології теж існують такі персонажі. Взяти наприклад Оракула чи Волхву, котрі надто зайняті передбачуванням майбутнього, що насправді не зважають на людей і мають відсутній сексуальний потяг. Проте для Марини до цього визнання прийшлося довго йти, вона намагалася з цим боротися. Проте ми бачимо її особистісне зростання та прийняття себе і своєї зовнішності в контексті переходу до звичного життя.

«Діва матір і третя» містить цікаві сюжети, в яких ми можемо спостерігати за гумором та самоіронією головних героїнь, що додає оповіді багатьох барв та легкості. Читач не може нудьгувати над текстом книги. Авторка чудово завершила цю роботу, де у неї показана справедливість, яка пов'язана з розумінням між людьми, повагою одне до одного. Нечисті у книзі чудово відграють деколи страхітливі ролі або ж навпаки часто виступають як дружлюбні істоти.

РОЗДІЛ 2

ТЕТРАЛОГІЯ «ЗВОРОТНІЙ БІК» ДАРИ КОРНІЙ: ОСОБЛИВОСТІ ТВОРЧОСТІ І ГОЛОВНІ КУЛЬТУРОЛОГІЧНІ МОТИВИ

2.1. Морально-етична проблематика сюжетів і головних героїв.

Дара Корній відома письменниця України. В своїх книгах надихається українською міфологією та прадавніми віруваннями. Справжнє ім'я авторки є Замойська Мирослава Іванівна. Народилася у волинському селі Секунь, а вищу освіту здобула в Українському поліграфічному інституті на журналістсько-редакторському відділенні у Львові. Писати книги не було її мрією, проте коли почала писати стала майстром своєї справи. [40] Все почалося з того, що її донька почала захоплюватися «Сутінками» Стефані Маєр. Дара Корній сказала, що там відсутня логіка в усьому. Тоді за словами авторки донька сказала, що якщо вона зможе, то хай напише свій твір, який буде набагато кращий і логічний. Так у світ вийшла перша книга «Гонимарник» в 2010 році, що дала початок для читання багатьох українців. На сьогодні налічується 20 видань, де письменниця майстерно відкриває світ прадавніх вірувань, занурюється в минуле, де блукають химерні істоти. Авторка своєю творчістю прагне об'єднати різні покоління й навчити домовлятися.

Варто взяти оцінки в популярному додатку Goodreads, який є найпопулярнішим серед читачів з різних країн. Там вони пишуть відгуки на книги та виставляють оцінки. Тетралогію «Зворотній бік» оцінюють в середньому в 4.2 бали. За поширеними відгуками рекомендують підліткам через розвиток персонажів та сімейну драму, яка відбувається протягом сюжету, а також показування української міфології в сучасних реаліях.

Тетралогія «Зворотній бік» має за перше джерело Велесову книгу, концепти якої підіймають важливі теми в сюжеті:

- Неможливість існування темряви без світла та навпаки , оскільки вони є складовими світоустрою. Так Сварог створив Білобога (світлий бог) та Чорнобога (темний бог), щоб вони врівноважували світ.

- Творець – єдиний. І хоч в сюжеті існує багато безсмертних та богів, Творець, як і у Велесовій книзі залишається один. Його шанують світлі та темні, у нього обов'язковою є віра та відданість.

- Вшанування предків.

- Віра є прагненням до світла й добра. Так на прикладі Мальви, можна побачити, що незважаючи на перебування з темними безсмертними біля Чорнобога, вона вірила у своїх близьких людей і душу її так і не змогли очорнити.

«Протягом трьох попередніх частин світів читача не полишало відчуття, що казковий простір опинився на межі катастрофи. Дара Корній не раз докидала епізоди, які вели нею вигаданий Всесвіт до неминучої прірви. І хоча читач розумів, що це лише алегорія, усе ж відчуття дежавю або кривого дзеркала сучасності не полишало.» Відгук письменниці Тетяни Белімовою

Авторка написала фентезі тетралогію про світлих та темних безсмертних, які можуть закохатися один в одного. Це могла бути інтерпретація про Птаха та Стрибога, проте головною героїнею є Мальва. Дівчина виявляється підлітком, котрій на долю випадає безсмертя. Мара в книгах є богинею смерті і має доступ до книги долі. Героїню чекають випробування, в яких вона повинна обрати сторону світла або темряви. В першій частині «Зворотній бік світла» Мальвою опікується світла Птаха, котра береже її як зіницю ока та коли дівчина отримує свій камінь , безсмертна стає вчителькою зі сторони добра. Протягом всього сюжету події відбуваються в Яровороті або сучасному Львові, де на читачів та героїв чекають не тільки любов, а ще складні вибори від яких залежатиме не тільки їхнє життя. Ми знайомимосся з міфологічними істотами, котрі існують не в одному світі, а в різних світах. Своїми легендами Дара Корній огортає і структурує всесвіт . [11]

Друга частина «Зворотній бік темряви» знайомить нас вже із суперниками світла – темнотою. Ця книга буде більш динамічною в порівнянні з першою, оскільки тут плестимуться інтриги темних безсмертних. Стрибог, котрий «страждає» від розбитого серця його коханою, повертається до свого дому. Мальва як його дочка і в якій є не тільки світло, має обов’язково пройти навчання. З кожною сторінкою читачів занурюють у темний світ, де є влада та все бажане, проте також існує жорстокість та сувора дисципліна. Стрибог, згідно сюжету губить душу через своє кохання, тому дочку свою майже не оберігав. Як правило батько мав бути вчителем Мальви, але бунтівний характер вирішив виправляти Мор. Дід головної героїні, а також Повелитель мороку, не щадить нікого, навіть своїх близьких. Хоча був момент у книзі, коли його серце могло розтопитися, але до кінця другої частини цього аж ніяк не трапилося. Мальва тримається за свою світлу сторону вперто через коханого, Птаху та своїх рідних, але чи зможе вона витримати настільки довго чи зуміє втекти, як і планувала з самого початку? В книзі нас знайомлять із храмом Чорнобога та проклятими душами, які виконують роль мовчазної прислуги. Дара Корній також показує нам світ Навії, де живуть перевертні-смертні, яким заправляє безсмертний Мирослад та її колишній вчитель. Світ, де має навчатися новий безсмертний, якому Мара відала переміник заглянувши в книгу долі. [13]

В третій книзі «Зворотній бік сутіні» авторка продовжує розвивати попередні сюжети. Попередня частина нас знайомить із ще одним видом безсмертних – сірими. Вони можуть бути невидимими та спокушати людей і не тільки. Птаха та Стрибог тут грають також не останню роль. Письменниця додає ще більше сімейної драми та суперечок, які надовго залишаться між ними. Проте в сюжеті несподівано з’являється колишнє кохання Птахи, який рятує її від смерті та допомагає їй відновити спогади, котрі та втратила. Дара Корній додає ще більше персонажів, більше знайомлячи із різними світами, котрі існують в книзі. Вона наглядно показує три види безсмертних: темні – вони мають певний кодекс, проте своє добувають більше через насилля та жорстокість, світлі – чесні та миролюбні, довірливі один до одного, тоді як сірі

– це суцільна гра без правил, вони можуть вдаватися до корупції, байдужості, переконання та підуть по головами аби отримати бажане. Хоч останні були присутні і в минулих частинах, проте в цій читачі більше дізнаються про їхні світи. Сірі намагаються привабити на свою сторону все більше безсмертних, починаючи з темних. Чи зможуть вони переманити, чи їм дадуть відпір? Головна героїня тим часом змогла скочити в Мертву річку та втекти з-під опіки свого темного дідуся – Мора. Потрапила в новий світ по ту сторону безжальної для темних річки, де її знайшли двоє безсмертних. Більше пригод та вибору в Мальви та Остапа: чи зможе їх кохання з'єднатися знову? [12]

Четверта книга «Зворотній бік світів» є заключною частиною, хоча фанати Дари Корній досі бажають продовження. Тут нас підводять до фіналу, стає все більше напружена атмосфера, драми загострюються, а персонажі знаходять або втрачають себе. В четвертій книзі буде більше розповідатися про шлях Мальви, відкриваючи всі її таємниці, котрі навіть вона сама могла не знати. Сірі безсмертні відчують більше влади та чи зможуть спокушені виплутатися з омані. Стрибог в той момент піддається все таки сірим безсмертним, починаючи прагнути гармонії у світах, котра була можлива лише за знищенням старих святинь та будування нових. Багато описано інші світи, особливо авторка нам показала Неврію та Порубіжжя, де відбуваються цікаві та небезпечні мандри героїв. [10]

Перед тим, як детальніше проаналізувати деяких персонажів з тетралогії «Зворотній бік», варто ознайомитися з усіма:

1. Мальва – головна героїня, котра в шістнадцять років отримала «переміника», відкриваючи цим своє безсмертя. Оскільки дівчина донька темного бога Стрибога та смертної з племені сарматок, вона може обрати сторону якій бажає служити: темряву чи світло. Її основна місія протягом чотирьох книг, це зробити вибір та врятувати світ, який можуть знищити, а також вибороти собі своє кохання.

2. Горпина – звичайна смертна і донька відьми. Вона мала особливий дар бачити те, що ніхто не бачив. Наприклад передбачила, що в однієї жінки

народиться монстр, а не дитя і переконала свою мати погодитися зробити аборт. Горпина відчувала біду за своїм чоловіком, котра і прийшла в їхню оселю, залишаючи її навечно вдовою. Тяжкий шлях пройшла жінка і в сюжеті Дари Корній відіграє важливу роль як бабуся Мальви. Так вона не один раз виручала героїню, котра потрапляла у халепи з яких здавалося неможливо було вийти.

3. Птаха або її називають Магура – світла богиня, яка живе в Яроворті та навчається у свого учителя Посолоня, хоча давно вже його перевершила. Дізнається про зради свого чоловіка з яким любить вже не одне століття, через що мусить залишити свій сміх, щоб покинути місто назавжди. Навчається переміщатися світами, а також стає вчителем для Мальви, що дає перевагу обрати дівчині світлий бік. Птаха дізнається у третій книзі про своє минуле життя як Перуниці і про своє перше кохання Перуна. Вона до кінця бореться за свою честь, навіть якщо її чекає смерть.

4. Стрибог – темний бог, котрий покинув батька Морока та своїх підлеглих заради свого кохання до Птахи, проте так і не зміг прижитися в Яроворті. Його найчастіше боялися місцеві жителі через темну вдачу. Стрибог найчастіше демонструє хіть до смертних жінок, показував що світла сторона не підкорила бога. Не знав про свою рідну доньку Мальву, допоки Птаха йому не розповіла, через що він намагався перетягнути її на темну сторону. Стрибог - персонаж котрий до кінця не може визначитися до кого йому приткнутися та остаточно впадає в невіру, випадково вбиваючи свою кохану.

5. Вчитель Посолонь є вчителем Птахи, проте допомагав і її коханому Стрибогу. В ключових поворотах книг ми дізнаємося про те що йому також за пару сотень років, проте в тетралогії він виступає як спостерігач. Повчає магії, дає поради, проте не одержимий першістю, щоб вирішувати проблеми вселенського масштабу.

6. Остап – звичайний смертний хлопець, котрий передав «переміника» Мальві та закохався. З часом сам отримує безсмертя та дізнається про свій

родовід у Невридії, який є світом білих вурдалаків. Остап навчається на одній зі своїх батьківщин, щоб в майбутньому допомогти Мальві, яку так вперто шукає після її зникнення. Юнак отримав талант мати владу над практично всіма істотами, дар передбачення та чарівну сопілку праматері Земун. Завдяки своєму дару чи прокляттю вбачати майбутнє, він може допомогти усуненню сірості у всесвітах та стримати хаос, котрий нарешті знайшов вихід на світло.

7. Мара – богиня смерті, котра є матір'ю Стрибога. В далекому минулому вона була на стороні темних, проте з часом вибрала нейтралітет. Не в змозі забрати свого сина, приходилося просто спостерігати та збирати жертви, виконуючи свій обов'язок. Підтримувала весь час Птаху та навіть в дитинстві врятувала тій життя, зробивши її безсмертною. Мара відповідає за «переміники» - камені, котрі даються для безсмертних, щоб покращувати їхні сили, а також має доступ до книги долі.

8. Морок – правитель у темних безсмертних. Він навчав свою онуку Мальву, коли вона потрапила в їхній світ. Не дивлячись на свої переживання щодо неї, був суворим вчителем та подеколи вкрай жорстоким. Так само і з сином. Коли Морок бачив, що зі Стрибогом відбувається непоправне, він намагався разом з Марою виправити ситуацію.

9. Оракул може передбачати майбутнє, він стає фігурою, яка ніби говорить з самим творцем. Його історія починається з того, що юнаком він вирушив до Невидимого світу. Через що поплатився практично своїм життям, оскільки дерево забуття, яке висмоктувало всі спогади та емоції майже забрало хлопця. Завдяки вчителю, котрий витягнув його, він перетворився на Оракула з втраченими очима та його коханою. Спершу зі страхом прийняв цю посаду, а за сюжетом тетралогії можна побачити, як він змінився. Від страху до залежності та нового страху померти, через що певні боги користуються цим. Вимінюючи фальшиві передбачення Оракула на ще одну дозу безсмертя.

10. Майя – кохана Оракула. В тетралогії вона була промінчиком надії для нього та залишалася ним до кінця своєї смерті. У них були щасливі стосунки і дівчина завжди ставилася до свого кохання з добротою та

підтримкою. Що могло захопити читацьке серце, не дивлячись на те, що їй виділили мало часу. Саме смерть Майї стала для Оракула тою самою точкою неповернення на його шляху.

11. Перун – світлий бог, який є представником пантеону. Його поява в третій частині «Зворотній бік сутіні» дала новий розвиток сюжету - перше кохання Птахи та його батьківство з нею ж в новому житті. Перун є борцем за справедливість та налаштовує порядок у світі. Перун допомагає Птасі, коли вона опиняється на межі смерті. Також його ідеали та принципи заставляють Мальву задумуватися над рішеннями, які в майбутньому гратимуть важливу роль.

12. Лада – дружина Перуна, котра є втіленням любові та гармонії. Вони живуть в ідеальному світі Оранти, куди з часом також прибуває головна героїня. Проте хоч вона й існує в сюжеті, як нагадування про любов, все починається руйнуватися. Навіть у такої «ідеальної жінки» існує проблиски ревності, через що Лада викрала перунові стріли з метою вбити Птаху, оскільки знала їхню історію та вважала її своєю суперницею. Коли згадували минуле жінки, нагадали нам, що її кохання було тільки в одну сторону. Як би вона не намагалася, Перун так і не зміг щиро її покохати, хоча у них було троє дітей.

13. Лед і Попель – сини Перуна та Лади. Обоє дружелюбних хлопців, які між собою чубляться показуючи справжні стосунки братів. Попель був більш романтичним та богом шлюбу. А Лед був націлений на пригоди та богом військ. Саме вони застали Мальву та допомогли їй після того, як дівчина вибралася із мертвої річки.

14. Леля – донька Лади та Перуна, сестра Леда і Попеля. Стримана красуня, яка займається важливими справами наверху. В книзі вона взагалі ніякої ролі не грає, оскільки її лише побіжно згадали брати у розмові декілька разів.

15. Баба Валя – епізодичний персонаж, але на її прикладі в книзі показали, як люди продають душу. Після цього жінка стала зовсім іншою. Мальва вперше побачила її після отримання дару і дуже перелякалася. Хоч для

звичайних людей у баби Валі залишилася та сама зовнішність як і була. Та безсмертні бачили її справжню гнилу натуру, що додало більше темної атмосфери в книги авторки.

16. Сварог – творець всього. Від нього розділилися світ – Білобог та темнота – Чорнобог. Сварог є прабатьком усіх богів, підкреслюючи свою роль створення світу. В тетралогії Дари Корній найчастіше використовують вітання: «Йменням Сварожого кола», що являє собою сакральний символ об'єднання всіх сил буття.

17. Чорнобог та Білобог – два крила і два творення Сварога. Перший був створений для жорстокої сили, котра несе в собі відповідальність та тяжкі випробування. Чорнобог висвітлюється як темнота в котру всі бояться заглядати, проте деколи воно слугує єдиною правдою та страхом. Білобог створений для світлої сторони, в більшості випадків він просто відсутній. Оскільки вірить в те, що для вибору потрібен простір та невтручання. Хоч Білобог символізує справедливість та рівновагу, проте друге все більше гойдається в сторону хаосу, поки він чекає, який вибір зроблять безсмертні та люди.

18. Плем'я сарматок згадується в книзі побіжно, але саме звідси походить матір Мальви. Ці жінки жили своєю громадою, відбираючи чоловіків тільки для запліднення, а потім давався вибір: смерть або втеча. В місцині де вони оселилися існувала ще печера білого гайворона, де Вітра любила малювати мальви, через що і виникло ім'я героїні. Також варто зазначити, що до жертovníка в новому часі приносили тільки сухолистя та квіти, оскільки Вітра дослухалася до Птахи, якій було набагато приємніше бачити природу, аніж кров тварин чи людей. Хоч історія племені доволі трагічна – практично усі вимерли, проте ті живі хто залишився, ще досі пам'ятають своїх дівчат, хоч стали знову кочовим народом.

19. Сірі безсмертні – безсмертні, які виступають нібито за гармонію в світі, проте насправді тільки руйнують її. У світлих і темних богах є певні принципи, які кожна сторона дотримується. Проте сірі безсмертні

використовують всі способи, щоб обманути всіх і забрати собі те, чого вони бажають. Так наприклад це у них практично вийшло зі Стрибогом.

Хоч не всі персонажі являють собою звичні образи української міфології, проте невеликий аналіз більшості з них дають нам можливість охопити сюжет тетралогії Дари Корній та більше в нього зануритися. Деякі герої були причетні до рятування головних або навпаки до їхнього руйнування. Варто згадати, що авторка створила не один всесвіт у книгах, а їх було безліч. У кожного з них була своя особливість, яка відіграла можливо і невелику роль в сюжеті.

2.2. Втілення української міфології в персонажах Дари Корній.

Боги оживають на сторінках Дари Корній. Вони беруть свій початок із слов'янської міфології, проте авторка майстерно надає їм своєї авторської інтерпретації.

Самий перший відомий герой – Стрибог. Він є могутнім володарем вітру. За легендами живе він разом із своїми шістьма дочками та синами. Хоч зазвичай про бога розповідають миролюбні речі та за міфами він буває настільки лютим, що приносить з моря чорні хмари. В «Слові о полку Ігоревім» його називали «дідом або праотцем», показуючи вітри з різних сторін, як «внуки Стрибога». І хоч бог не був ні на якій із сторін та більше мав здатність знищувати або рятувати землю вітрами [27]. В своїй роботі дослідник Б.Рибаків припускає, що ім'я бога можна проаналізувати зі слів «стрий», що дає значення брата батька, а також «стрий» – батьківський. Тому заглиблюючись у тетралогію, ми можемо побачити, що ці значення мають сенс. Адже Стрибог теж батько і на протязі всієї книги він своєю сутністю старається стати для Мальви справжнім батьком.

На зображеннях Стрибога описували як високого на зріст та худого старого. Він має крила, сиве волосся, довгу бороду та чорні очі з густими бровами. Дара Корній описує Стриба: «Він упевнено карбував кожен крок, не дивлячись собі під ноги, не звертаючи жодної уваги на чоботи, які покривала смага. Гордо піднята голова, розправлені рамена говорили про його впевненість

у собі.» [11, 12]. Також в тетралогії безсмертний використовує силу обману, коли перетворюється на зовсім іншу людину, більш молодого парубка аби залучити Мальву на свій бік.

У слов'янській міфології Стрибог поставав володарем вітрів, роздував ними вогонь. Письменниця показала їх як лють бога. «Я володар семи личин. Личини мої, станьте з семи боків Чуй-лісу і тримайте його в своїй міцній опіці не впускайте нікого всередину і не випускайте. Порушнику – муки, вдруге порушнику – смерть, втретє порушнику – забуття. Сівере – личино північного вітру, Літнику – личино літнього вітру, Вітрило – личино південного вітру, Леготе – личино пустотливого вітру, Моряне – личину вітру дощового, Стриже – личино східного вітру, Зефіре – личино західного вітру! Заклинаю вас іменням того хто цар-батько вітрів, того, хто владика бурі, урагану, його холоду, нищитель добра та світла, запалювач лихих вогнів. Заклинаю вас іменням Стрибога! Усі сімдесят сім вітрів північних та південних, західних та східних, почуйте мене!» [12, 154]. В язичництві Стрибог мав саме сімдесят сім вітрів, робиться акцент саме на звертання по допомогу до предків, щоб просити в них захисту та підтримки. Хоча письменниця використала їх заради того, аби вбити Птаху та Перуна, які нібито образили Стрибога, хоча насправді він був під впливом сірих безсмертних.

У романі Дари Корній Стрибог зображається більше темним безсмертним. В ті часи коли жив у Яроворті разом із світлою коханою Птахою, безсмертні не сприймали його за свого: «В Яровороті Стриб і досі вважався чужинцем, хоча вже мешкав тут не одну сотню літ.» [10, 13]. Через те, що він напряду любив говорити про темряву, смертні тремтіли від жаху: «О, звісно ж Стриб доволі легко говорив і про темряву, і про її особливості без якогось тобі негативу. Його в Яровороті побоювалися» [10, 14].

Звісно ж авторка нагадує, що Стрибог давав обітницю богам. Проте не всі прийняли його, оскільки існує ритуал посвячення в темних безсмертних: «Прокляті істоти просто щезли. Мальва розуміла прамову і навіть попри те, що не хотіла чути та слухати, попри шалений ритм тулумбасів.» [13, 305]. Так

темні молилися Чорнобогу, приносячи в жертву прокляті душі та свою власну кров. Описана сцена з книги відбувалася зі Стрибогом у минулому. Давалася обіцянка, котру пантеон богів приймав як безсмертних котрі прийняли свою тіньову сторону та визнавали владу темних. В даному уривку згадується Мальва, яка є донькою Стрибога. Хоча у нього була кохана Птаха, навіть тут можемо бачити, як проявлялася його темна сутність у вигляді хтивості. Адже після сварок особливо, коли йшов на «ловлю вітрів», він зраджував із звичайними жінками, виправдовуючись, що «душа з коханою, а тільки тілом з іншою.» Отож Мальва стала безсмертною, незважаючи на те, що її росли смертні люди, а біологічна мати була сарматкою. Дівчина не пила з чаші, як того вимагала обітниця, а от Стрибог в своєму віці виконав усі вказівки правильно. Проте його не всі прийняли до темного кола. Стриб ще досі залишався живим. Заради кохання він покинув свій дім та перейшов на пару століть до світлих. Сварог у слов'янській міфології є творцем Всесвіту або володарем світу, який його викував. [21] Він не брав кровні жертвування, натомість навпаки примножував багатство та добробут роду. Тому письменниця зробила авторську інтерпретацію, поєднуючи Сварога з Чорнобогом і не тільки, заради того, щоб принести в жертву кров та душі. «Так, Сварог не прийняв ані його кровної жертви, ані обітниці, і можливо, тому Стриб досі живий, майже зрадник, майже проклятий рідними, майже проклятий чужими, які вчора вважалися своїми. Щось невидиме берегло його, чиясь ласка чи воля, його – зрадника та зрадженого, жорстокого та справедливого.» [11, 202]. Дара Корній майстерно показує нам, що на одній стороні не завжди можна втриматися чи бути прийнятим своїми або чужими. Тому Стрибог – це персонаж, який буквально розкидає себе по всіх сторонам, для світлих, темних та сірих, додаючи до сюжету ще більше драми та інтриги.[22]

Вже у першій частині Стриб переходить з Явороту назад до батька Мора. Дара Корній показує читачам перетворення назад на Стрибога, який відчуває з одного боку полегшення від розірвання подружніх зв'язків, а з іншого ще досі у його серці жевріє кохання. Втеча Птахи повернула Стрибогові

його мітку – сваргу, яка у світі Відтіні рахувалася знаком темних безсмертних, котра надає їм сили. Так завдяки цьому знакові ми можемо відслідкувати перехід безсмертного від світла до темряви. Оскільки в першому випадку «сварга смерті» була ледь помітною та світлою, а в другому повернулася темнішою та болючішою. «Стриб дивився на своє відображення в дзеркалі і бачив, як на його шиї починає з'являтися родовий знак Чорнобогів – сварга смерті. З тим знаком він прийшов на світ, то була наче ознака влади, батько так пишався тим – його син успадкував і могутність Чорнобогову, бо хоч сам і мав той знак, але він у нього був не таким чітким. Коли Стриб разом із Птахою вирушив до Яроворота, той знак почав пропадати-танути і, врешті, через певний час, здавалося назовсім зник, і ось він знову на тому ж місці, можливо не такий чіткий, але на місці, як у старі добрі часи. » [11, 210]. Хоча у слов'янській міфології знак «сварга» є двома видами, які утворюють одне ціле. Так за годинниковою стрілкою – є жіночим початком та оберігаючи, а проти – чоловічого начала та атакуюча. [23]

Читачі розуміють справжню суть Стрибога в романі, тільки коли Птаха згадує при яких обставинах вони зустрілися, коли він знищував її сім'ю, знищуючи світ. Саме тоді вона стала безсмертною. «Стриб. Хто він для неї, для світлої безсмертної? Темний повелитель небезпечних небесних стихій – вітрів, буревіїв, цунамі, сніговіїв, шторму на морі чи закоханий чоловік, який заради свого кохання зрікся рідного світу і перейшов на її бік? Ні, не на бік світла, того ніколи не трапиться була певна, він перейшов саме на її бік, тільки й усього. Страшний і жорстокий воїн у чорних обладунках зумів перетворитися на просто воїна.» [11, 45]. І хоча частина подібної правди на слов'янського Стрибога все таки є, проте авторська інтерпретація робить з нього більше антагоніста для Мальви. Батько котрий не знав про її існування і прагне, щоб вона попри бажання залишилася в темному світі, при цьому не завжди її захищав перед своїм батьком. Для Птахи - котру смертельно поранив темним родовим прокляттям, зраджував століттями, коли кохана від нього пішла та в сюжеті з'явилося перше кохання безсмертної, тоді намагався вбити одразу

обох, при цьому звинувачуючи у зраді. Для себе – намагаючись бути важливим для Птахи і для батька, коли повернувся, настільки загубив себе, що готовий зрікатися своєї темної сутності, переходячи до сірих безсмертних, байдужих до світу.

«Це ж Птаха, Велика Магура, Матір-Слава, вона вміє і знає таке, що вартує знань усіх темних складених докупи» [11, 288]. Після зрад Стрибога, Птаха відкриває читачам поступово усі свої сторони. Незважаючи на різні звання, котрі впевнено поєднуються, адже кожне перевтілення було пов'язане з колишнім, оскільки неможливо було повністю позбутися від себе. Перша сторона Птахи, яка постає перед читачами, це є Матір-Слава.

Матір-Слава – богиня звияги та перемоги. Вона приходила до слов'ян в образі Віщої Птиці, щоб надихнути людей на подвиги та героїства. За легендами вона летить попереду війська на полі бою, ведучи до перемоги слов'ян. Зазвичай її зображали як крилату богиню. Після боїв Матір-Слава давала напиться солдатам, які мужньо та за правду загинули, напиться з рогу життя живою водицею. Натомість військові присягали вірно служити та кидали закривавлені сорочки. У «Велесовій книзі» як і в романі Дари Корній Матір-Слава може перетворюватися на птаху: «Ось подивіться навколо//і побачите Птицю тую// на чолі вашому» [21] Слов'янською «Сва» означає всеосяжний, увесь, тому вважають богиню Творцем всього сущого та несущого. Також Матір-Славу можуть називати Красная Зоря. Вона нагадує, що життя прийшло від зірок, від самого Творця – Сварога. Тому Дара Корній так тісно пов'язала Птаху з цим образом і навіть після перенародження вона була пов'язана з небом. [2]

«Перуниця. Тоді вона любила смак битви, запах крові, небо в гострих блискавицях, згаслі зорі на тлі мертвого сонця... І вона літала над світами, запалювала їх до битви, співала славу воїнам, кликала до перемоги, вела за собою... Так-так, колишня Птаха-Слава не просто омивала рани воякам, збирала їх душі та відправляла до Божого дому, співаючи славу захисникам та мужності хоробрих, вливаючи у їхню кров віру велику і справжню у

справедливість та перемогу світла над темрявою, Сонця над стужею, дня над ніччю. Тоді вона очолювала ті битви.» [12, 39]. Дара Корній зобразила минуле Птахи, коли вона була закохана у бога Перуна. Хоч характер у неї був спокійний, проте на полі битви вона впевнено знала як діяти та закликати. Перуниця в тетралогії авторки загинула трагічною смертю від удару близького зрадника. Можна побачити циклічність зрад: Перуниця – зраджує друг, Птаху зраджує коханий. Коли смерть забирає її з рук першого кохання Перуна, вона перероджується в Птаху-Магура, стає донькою бога.

Ми бачимо Птаху-Магуру, як «Зклопотані зелені очі чорнявої жінки нахилилися над нею.» [11, 166], коли вона рятує головну героїню від загибелі. Читачі спостерігають як безсмертна опікується смертною Мальвою допомагаючи в скрутних моментах. А потім стає учителем для неї, хоча неодноразово відмовляла іншим безсмертним, чим ще раз підкреслює важливість Мальви. Її відмови ґрунтувалися не через небажання брати учнів, а через те що вона сама ще вчилася у вчителя Посолоня, хоча вже давно його переросла. В наступних частинах Мальва стане тим важелем, який буде відновлювати гармонію між темними та світлими.

«Померла, народилася, тобто відродилася, вкотре помирала і вкотре відроджувалася...» [13, 27] Переродження Птахи стає відліком до кінця. Оракул в тетралогії пророчив, що вона забере серце Стрибога та погубить світ Відтіні. Донька Перуна, в минулому Перуниця - його коханка, практично не змінилася своїми здібностями як і в слов'янській міфології. Тільки Птаха стала більш спокійною, замкнутою: «Її називали чужі – Магурою, свої – Птахою. Вона вміла зцілювати душі, відвертати спокуси, ніколи не втручаючись, тільки витворюючи обставини. Вона наділяла особливою силою смертних людей, робила їх сильнішим духом, зміцнюючи словом, яке лікувало, вчинками, які рятували» [11, 188]

«Той хто пам'ятає як умирати, боїться більше життя аніж смерті. І тому я не боюся, - вона говорила ледь чутно, життя цівочкою витікало з тіла» [10, 236]. Можна сказати, що ця цитата повністю описує Птаху. Вона вже

неодноразово помирала, деколи пам'ятаючи як саме це сталося. Все життя проживаючи в навчанні, намагаючись стати ідеальною та корисною. В кінці кінців воно так і сталося. Птаха стала авторитетом не тільки для свого Яровороту, а й для інших світів де бувала. Пік зростання як особистості можна спостерігати у четвертій книзі Дари Корній «Зворотній бік світів». Коли приворожений сірими безсмертними, котрі прагнуть руйнування темних та світлих, Стрибог нарешті позбавляється дурману. Птаха вибачає всі його зради, рятуючи Перуна від вбивства. Фінал для обох закоханих доволі трагічний, оскільки Стрибог запам'ятає на все життя, як він зміг поступити з жінкою котру кохає.

В тетралогії «Зворотній бік» існує свій персонаж «жнеця». Мара, яка є для Стрибога матір'ю, одночасно - богиня смерті та холоду. На початку книг ми знаємо її як безсмертну, яка допомогла Птасі вибратися з руїн свого знищеного містечка. Протягом століть підказувала їй про сили, взагалі багато жителів думали, що вона матір Магури. [18]

«Була одного росту з ним – висока, ставна, вродлива. Він міг добре розгледіти чорні як ніч очі, довгі вії, брови-стріли, уста, зібрані в бутон.» [12, 271]. В слов'янській міфології Мару доповнювали холодні очі, наче там не було життя. Оскільки вона була одночасно богинею зими - періоду безпліддя та холоду, проте це становило частину щорічного кола природи. В міфології і в тетралогії «Зворотній бік» богиня Мара є невіддільною частиною життя. Вона не є символом однієї зі сторін: темряви чи світла.

Не зважаючи на те, що богиня смерті практично весь сюжет була самотньою, блиск романтики між Мороком все таки був. «Мара була його жінкою. Він це відчув відразу, щойно вона заговорила до нього». [12, 67] Навіть попри століття, кохання залишалося в їхніх серцях, проте певний вибір від'єднатися від темного боку, так і не з'єднав їх знову. А от підступна сестра Навія страждала від невзаємного кохання Морока, оскільки хоч і старша сестра, проте була однією з негативних персонажів. Зневажаючи свою сестру,

намагаючись нечесно «виграти» серце володаря темного світу, а також принижуючи Мальву через сімейну неприязнь до сестри.

В слов'янській міфології Мару прив'язують до Чорнобога. [28] Вона і він на стороні темряви, тому могли бути в шлюбі створюючи власну гармонію. У легендах згадується Змій, що від нього у богині смерті є навіть діти. Однією з них вважається Вогнявиця, котра згадується у сюжеті Дари Корній під час битви. «Нізвідки з'явилася вона – вбрана у все чорне, висока і тонка, мов очеретина, пласка, наче і не жінка, рудокоса, завжди скривлене обличчя від ненависті і страшні палаючі очі, у яких жило саме зло. Обличчя наче порубане зморшками, деякі з них утворювали шрами, які постійно гноїли, скапували вниз смородом. Із тих шрамів час від часу лізли хробачки чи жуки-гнойовики. Вони падали додолу та на місці падіння утворювали брудне болото. То була Вогнявиця, старша донька Чорнобога, безжальна та жорстока.» [12, 41]. У міфології Вогнявиця несла людям хвороби та високий жар. Сама істота була кістлявою старою з палючими вогняними очима. Єдина схожість з книгою у зовнішності це була її кістлявість.

В тетралогії «Зворотній бік» варто розглянути не тільки головних героїв. «Відкрите обличчя, сиве волосся, що ледь-ледь сягає рамен, довгі пишні вуса. І маленький шрам на правій щоці у вигляді гілки дерева». [13, 288]. Такими слова авторка описує Перуна. У міфах його зображують як чоловіка з рудою бородою, імпозантної статури зі сріблястим волоссям та золотими вусами. Бог носить молот, бойову сокиру або вогняний сагайдак із золотими стрілами.

Письменниця розповідає нещасливу історію кохання Перуна. Є легенда подібна до кохання, яке описане в книзі. Коли ще Стрибог подвиги чинив в честь красуні, а Перун був богом та коли побачив дівчину вперше так серце удар пропустило. Сама юнка була донькою славних полян Житий і Добрини, разом з сестрою Додолею. Тоді Перун проголосив старшу красуню богинею, її вже до весілля почали готувати, гарно вбирати. А тут Стрибог одразу кинувся прощатися з коханою, встромляючи собі ножа в серце. Громовержець вирішив, що раз двоє богів не можуть поділити дівчину, то краще вона нікому не

дістанеться. Тоді змахнув своїми стрілами, вдарив страшний грім по землі і поки люди від страху тремтіли, замість місця де стояла Поляна, стало дивовижне дерево. Люди одразу здогадалися, що то їхня Поля і почали кричати: « -Що за дерево? – кричали задні, а їм відповідали: - Тополя!». Отак назва і прижилася по землі полянській.

Тим часом Перун літав у Вирій, щоб принести на землю живої води. Полив він лице Стрибога, а той одразу й ожив. Відтоді Перун та Стрибог рахуються побратимами, адже обидва втратили свою наречену. Тоді перетворилися вони на соколів та полетіли до Вирію, де перебувають слов'янські боги. Росло на падубі молодильне яблуко, котре Перун дав Стрибогові, щоб той став безсмертним. А дід громовержця дав другому крила, тоді і став він богом вітру. В кінці кінців тепер у них робота спільна: Стрибог ганяє хмари повсюди, а Перун пускає з них дощ. [35]

Насправді ця легенда доволі близька до тетралогії Дари Корній, хоча й деталей багато змінено. Так наприклад Перун не бігав за Птахою і не перетворював її на дерево, а просто дозволяв кохати іншого, навіть якщо це був темний. Стрибог насправді був близьким до того, щоб померти через те, що кохана пішла. «Птахо! Повернися, кохана! – Стриб сторчма, зовсім не думаючи, що робить, кинувся просто у центр барвистого смерчу\\ Це відбувалося лише мить, тому що вже наступної чоловік непритомно валявся в ногах наляканого служки..» [11, 124] Птаха покинула Стриба, залишаючи по собі тільки смерч зі сміху аби більше не повертатися до них.

Перун завжди спостерігав за Птахою і непомітно допомагав. Громовержець просив у Сварога, щоб він воскресив Перуницю, яка померла жорстокою смертю. «Сварог завжди дотримує слова. Ти народилася. І не закидай мені того, чому я раніше тебе не знайшов. Я знайшов» [12, 98]. Він рятував її від небезпек, в тому числі коли Стрибог надсилав смертельне прокляття на Птаху, приводив у її життя потрібних безсмертних та смертних. Так через нього до селища, де помирала світла прийшла Мара, щоб допомогти маленькій дівчинці вижити.

Слов'янська міфологія по різному трактує дружину Перуна. Одні джерела вказують на Мокошу, котра є богинею землі та родючості. На весняних ритуалах зображали її з піднятими руками до неба, яке вважалося джерелом тепла та вологи. На літніх обрядах її руки були опущені до землі, яка давала зерно для нового врожаю. Вона пряла та ткала, представляючи цим «традиційну» працю жінок, не дивлячись на те що її основна роль полягала в захисті. Мокоша також вміла ворожити, хоча в більшості джерел не вказано, яким способом, проте це дуже допомагало особливо під час війн. У легендах богиня зображена з розпущеним світлим волоссям та квітчастим одягом, який символізує роль Великою матері природи. Наприклад у романі Дари Корній «Чому розквітає папороть» Мокош фігурує як мати-провидиця та берегиня, котра допомагає головним героям через сни. [28]

За другим джерелом дружиною Перуна є Лада. Коли світ починався тільки створюватися навколо було лише море, а на ньому ріс зелений явір, де виросло Дерево життя. Оскільки тоді ще нічого не існувало, Дерево життя «створило» для землі Ладу, котра символізувала гармонію. Проте слов'янська міфологія є «кочівною», адже в кожному регіоні будуть розповідати свої версії. Тому в більшості міфів Лада насправді є дружиною Сварога, тому вона є мати для Перуна або божественних близнят. Лель – богиня краси та кохання. Попель – бог шлюбу та подружжя та Лед – покровитель військ. У тетралогії Дари Корній обидва висвітлені у четвертій книзі, як ті хто знайшов Мальву та допоміг їй. Вони живуть разом з Ладой та Перуном, яких часто не буває вдома. Так стосунки між братами можна визначити як саркастично-дружелюбні, як описувала письменниця: «Бовдур ти братіку! І нічогісінько не тямиш у коханні! Це ціла філософія! Космос! Ти, мабуть, забув, хто я такий! Я – Попель! Я – майбутній покровитель шлюбу. Це відповідальна місія, яка потребує посиленого тренування...». Їхнє спілкування тільки і тримається на такому тоні. Проте це не заважає їм бути підтримкою один для одного. [4]

Лада у книзі є дружиною Перуна. Насправді описують її щасливою, проте Перун все більше віддалявся від неї. Особливо коли дізнався про відродження

Птахи, свого минулого кохання. Тому зраджена Лада викрала перунові стріли. «Взята без дозволу та благословення Перунова стріла стає смертельним вибоєм для того, кому вона вручається. А якщо на неї накладається прокляття смерті, то нею легко можна вбити того, на кого прокляття наведено. Навіть безсмертного, навіть бога.» [12, 102]. Саме ця стріла зіграла роль у завершальній частині, оскільки богиня Лада через ревність приєдналася до сірих. Вони майстри маніпулятори, які використовують любі прийоми, тому підмовляють її, щоб мати змогу зробити небезпечну зброю. Так читачі бачать, як сірі безсмертні спокушають навіть богів.

У тетралогії «Зворотній бік» Дара Корній показує нам хто творець всього світу. «Сварог – Творець усього. Земун – Праматір усього живого» [12, 124]. Слов'янська міфологія також славить Сварога як творця всесвіту. Він був багатограним богом: володар неба, сонця, вогню та мудрості, покровитель ковальства та шлюбу. Перший плуг, яким орали землю та перша шлюбна обручка була викувана саме Сварогом. Про його силу писали легенди. Так наприклад переміг творець змія-людоджера. Запряг вогнедихаючого в плуг, заставляючи орати землю, поки той не помер. Звідси і пішла одна оповідь з міфів про Змієві вали, котрі є навіть до нашого часу. Ковальство Сварога прославлялося на всі землях, тому існують легенди, ніби він викував сонце та повісив на небо, щоб дарувати землі світло з теплом. Ще створив перші закони, включаючи до нього моногамний шлюб та розподіл праці. Тому Сварог надовго запам'ятався у слов'янській міфології й шанувався людьми. [29]

Дара Корній не розписує Сварога у своїх книгах, оскільки він у сюжеті зіграв роль творця, якого вже давно не чути або ж він просто спостерігає. Персонажі, такі, як світлі безсмертні найчастіше вітаються: «най благословляє вас Сварог/йменням сварожого кола», віддаючи так йому шану.

Якщо Сварог був Творцем, то в тетралогії Дара Корній «створила» йому нащадків. Легенда в книзі починається з того, що безсмертний перетворюється на птаху та знаходить білий камінь на якому росте дуб – дерево істини. Нам розповідають, що Творець перетворюється на сокола та зносить два яйця. Одне

– чорне, друге – біле. Обидва впали у Живу воду й перетворилися в людиноподібних. «І сказав батько блакитноокому: «Ти Білобог. Володар світла й Білого світу та всього, що створиш у ньому. І сказав Сокіл чорноокому: «Ти є Чорнобог. Володар ночі та пільми й усього, що створиш у ній» [13, 262]. Так авторка знайомить нас із синами Сварога, котрі спостерігають за розвитком світу, даючи деколи знаки для важливих рішень. Вони доповнювали один одного, створюючи власну гармонію добра і зла, що давало письменниці розділити героїв та світ на дві частини, додаючи третіх – сірих в яких відсутні принципи.

В слов'янських легендах вони є особистостями, про які говорить «Велесова книга» . Ми можемо дізнатися, що обидва боги грали велику роль, хоч вона не була розписана в міфології. «Перун і Світовид – ті обоє удержані в небі. А з обох боків їх Білобог і Чорнобог б'ються – і ті небо тримають, аби світу не бути повернутому» Наприклад так їх згадували у «Велесовій книзі» [21]

РОЗДІЛ 3

АРТБУКИ ЯК СОЦІОКУЛЬТУРНЕ ЯВИЩЕ В НОВІТНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРІ

3.1. Особливості артбуку як художньо-естетичного явища.

Артбуки – візуальне видання про мистецтво, де містяться ілюстрації, ескізи, коментарі від митців та їхні доповнення, закадрові матеріали, які пов’язані з відомими всесвітами й іншими візуальними картинами на задану тематику. Ці видання поєднують в собі письменництво, графічний дизайн та концептуальне мислення. Артбук може бути самостійним мистецьким об’єктом, котрий допомагає розширювати сприйняття культури. Його популярність зростає по всій Європі, де він стає масштабною частиною культурного простору. Артбуки є естетично приємними, проте це не основна їхня функція. Зазвичай вони документують творчі процеси відомих людей, вигаданих всесвітів та інше. Частина артбуків несе в собі культурні коди, які стають інструментом національної ідентичності. [39]

Дане видання набуло популярності в Україні з початку 2022 року. Візуалізація розповідає не тільки про відомі всесвіти. Через артбуки українці показують для країни та іноземців повномасштабну війну або історію народу. Українські митці мають ще більше можливостей заявити про себе через подібні видання, що створює платформу не тільки для письменників, а й для дизайнерів та ілюстраторів. Саме завдяки їм продовжується популяризація культури не тільки в Україні. Це як презентація країни, де зберігається автентичність та глибина. Оскільки багато українських артбуків двомовні (українсько-англійська), вони також орієнтовані на іноземний ринок.

Найвідоміші артбуки від видавництва Malorus створені мистецькою спілкою «Мальовій». Їх назва «Український бестіарій». Вони змогли залучити широку аудиторію серед українців та іноземців, створити платформу для молодих художників. «Мальовій» продовжує створювати нові проєкти у

співпраці з фондом «Повернись живим», тому значний внесок від продажів йде на потреби ЗСУ. Творчість присвячена українській міфології, яка є результатом творчості нашими предками протягом багатьох століть. Митці зобразили, як для дітей, так і для дорослих мавок, русалок, лісовиків, мар, богинок та інших містичних істот, котрі існували на наших землях. Через артбук ми можемо віднайти, пізнати та зберегти цей спадок для наступних поколінь. На сьогодні «Український бестіарій» знаходиться в sold out, через велику популярність серед читачів.

Другий артбук тих самих авторів – «Українська магічна академія». Це навчальний посібник для першокурсників. У виданні стисло викладено основні моменти щодо магічної спільноти в Україні, також розповідається про існуючі факультети та історію. Автори повністю вигадали цей всесвіт, базуючись на українських міфічних істотах та персоналіях, українських традиціях. [34]

Також можна згадати «KYIV by Sergiy Maidukov» - артбук художника Сергія Майдукова. Він представляє візуальну історію про Київ. Автор подає близько 50 кольорових ілюстрацій та чорно-білі скетчі, створені в 2018-2021 роках. І хоч артбук не є історичною спадщиною, проте він несе мистецьку ідею. Кожен читач по-своєму може інтерпретувати та збирати розібрану мозаїку на сторінках. [26]

Одним із відомих артбуків про повномасштабну війну – «Заграва». Його автором є Сергій Майдуков. Ілюстратор зобразив 70 кольорових робіт та 20 чорно-білих скетчів з лютого 2022 до літа 2023 років. Чорно-білими малюнками автори намагалися відтворити сторінки повномасштабної війни. Тут зображувалися обстріли всієї України на початку весни 2023, оборона Бахмута, перші удари по Києву та інші болючі теми для українців. [25]

Артбук є одночасно своєрідною ностальгією та показом того, як жили наші дідусі та бабусі. «Скрина. Речі сили» - є результатом творчості Ярини Винницької, Юлії Табенської і Дмитра Осипова. Тут мова йде про ужиткові речі, які зникають з нашого побуту. Вони настільки прекрасні, що в їхніх пошуках автори об'їжджали цілу країну, аби їх знайти. Також творці створили

список тих речей, які повинні бути вдома у кожного українця. Артбук «Скриня. Речі сили» перекладений англійською та французькою мовами, що є надзвичайним досягненням для України в контексті популяризації сучасного українського мистецтва. [3]

У країні доволі швидко розвиваються артбуки, даючи змогу ілюструвати важливі теми. Кожен митець прагне зробити свій внесок в культуру, тому користується потужними інструментами і ефективними засобами. Основними темами для сучасних авторів цього напрямку є: самоідентифікація, осмислення української історії, переосмислення фольклору та легенд, а також відображення сучасних подій. Нове бачення в українській культурі дає змогу подивитися українцям та іноземцям по-новому на країну. Повертаючись до одного з відомих артбуків «Українська магічна академія» можна побачити, як сучасність та міфічні істоти тісно переплітаються між собою.

3.2 Аналіз світоглядних особливостей артбуку «Українська магічна академія».

Перші сторінки передмови розповідають про магів та початкову структуру академії. Нагадують, що за любую магію потрібно платити і радять як уникнути катастрофи. В українській міфології всі учасники магічних дій платили свою ціну, від матеріальної до духовної. Перебуваючи під впливом магію, потрібно було дізнатися, що віддавати навзаєм. Наприклад можливе жертвоприношення цінних предметів або тварин, щоб задобрити стихію. Також популярною відплатою були енергетичні обітниці. Вони були співмірні та близькі до жертвоприношення, але люди могли дати й іншу обітницю. Обов'язково потрібно віддавати те скільки ти забрав, тому що в наслідок магія може обернутися проти мага або людини. [33]

Також згадують про магічні камені, котрі використовує кожен студент-абітурієнт. Вони слугували для контролю магії, особливо для молодших. За словами автора артбуку, маг знаходить природі камінь, який близький для душі. Потім надсилає в майстерню аби зробили з нього артефакт. В українській

міфології магичні камені мали майже таке саме значення. Існувала віра, що якщо знайдений камінь не випадковий, то він призначався саме тій людині. Зазвичай ця знахідка приносить удачу, захист від зла і деколи виконує бажання. Але багато залежить від особи. Існують легенди, котрі розповідають ніби в каменях можуть зберігатися різні нечисті для майбутнього використання чорної магії. «Українська магична академія» згадує про заборонену магію, ніби камені все пам'ятають, тому потрібно бути обережним з ними. [34]

Далі нас ознайомлюють з магичною мапою України, де можна побачити в якій області знаходяться факультети, братства та магичні місця. З кожним розділом ми занурюємося у чарівні місця, знайомлячись з ними. «Проїзд» у магичній академії відбувається завдяки дзеркалицям. Цих міфічних істот підкорили, а маги створили цілу систему дзеркал в яких вони живуть аби пересуватися по всій Україні. Демонологія знайомить нас з дзеркалицями, як з духами котрі мешкають в дзеркалах. Вони приймають форму людини, яка на них дивиться. Хоча в артбуці дзеркалиць зобразили як страхітливого привида, котрий дивиться з того боку. За легендами найнебезпечніше було дивитися у дзеркала після заходу сонця, оскільки істота могла показувати зображення, яке запам'ятала за весь день та пробуджувалися потойбічні сили. [7]

«Українська магична академія» має свій власний всесвіт. Все відбувається в Україні, окрім дзеркал, котрі пересувають людей. Є ще власні крамнички, створені спеціально для магів. Магічне бюро допоможе знайти вирішення в будь-якій екстреній ситуації пов'язаній з міфічними істотами.

Автори згадують темну магію, а також сіру. Перша існувала в українській міфології, хоча категорично засуджувалася. Рахувалося, що це порушує природній лад або посилює вплив нечистої сили у її бажанні вплинути на рішення і долю людини. В артбуці все точно відповідає: «Темна магія знищує не лише жертву, а й самого мага, але спершу робить його могутнішим» [34, 19]. Той хто використовує цей тип магії розраховується смертельними хворобами, смертю і часто буває, що прокляття передається в спадок. А от сіра магія - авторські введення, що символізує межу між добром і злом. Проте в

«Українській магичній академії» вона грає негативну роль, як і в тетралогії Дари Корній «Зворотній бік». «Сіра магія – це використання енергії світу навколо, яке залишає після себе пустку та голу землю, витягуючи з ґрунту родючість». [34, 19]. Швидше за все сірість символізує байдужість до навколишнього середовища та аморальні принципи.

В артбуці згадуються артефакти, які є важливими для магів. Вони вивчають їх на окремому факультеті. Розділяються на природні та набуті, що в українській міфології відсутні. Замість артефактів все називається магичними предметами, що є близько до початкового значення артефактів. Їх також використовують задля накопичення енергії, ритуалу або активізації закляття. Наприклад в українській міфології можна назвати магичним предметом вузлики. Це шнурки або мотузки, які зав'язували у вузли і кожен рахувався як «замикання» бажання або сили. Такий предмет міг бути для доброї цілі або навпаки. Тому магичні предмети так само як артефакти підсилювали магів та були дуже важливими. [8]

Цікаво, що у магичній академії навчаються багато видів магичних істот. Тут є люди, упирі, вовкулаки та інші нечисті. Наприклад, для упирів тут ламають стереотипи і вони можуть народжувати. Хоча в українській міфології це швидше виняток. Ці нечисті істоти є вже мертвими, котрі вертаються до життя. Навіть якщо у них буде дитина, то вражатиме її хвороба або схильність до темної магії. Вовкулаки тут описуються як звичайні юнки та парубки, в яких покращуються нюховий та слуховий апарати, а також деколи перекидатимуться на вовка. Звісно в українській міфології перетворюватися на вовка можуть за своїм бажанням або в певних винятках через прокляття.

«Українська магична академія» знайомить нас зі своїми факультетами та визначними діячами України в магичному світі. Так адміністративний корпус знайомить з Острозькою академією, де Гальшка Острозька та Костянтин Третій Острозький «опанували архітектурну магію». Хоча насправді відходячи від української міфології та досліджуючи історію, бачимо, що в минулому у них було подібне заняття. Гальшка Острозька була найбагатшою жінкою, яка

підтримувала православну культуру та освіту. Костянтин Третій Острозький був одним із засновників освітніх та духовних установ, куди входила Острозька академія. Згадувався Іван Федорович як розробник зачарованого статуту академії. Засновником першого магічного колегіуму був Василь Костянтин Острозький.

На факультеті магічних створінь, можна ознайомитися із природним заповідником «Синевир». В артбуці також згадується княжна Синь, через яку утворилося озеро. Насправді існує легенда, що Синевир створився завдяки болючому кохання, коли княжна Синь закохалася у простого юнака Вира. Тоді батьки це не прийняли, а граф віддав наказ щоб скинули його зі скелі. Коли дівчина про це дізналася було вже пізно. Залишилося їй тільки сльози лити, які утворили озеро, заповнивши всю долину. А камінь котрий стоїть посеред Синевиру символізує загиблого Вира.

Ще одним прикладом є факультет потойбічного, де засновницею є Олена Завісна, привид якої заспокоївся тільки тоді, коли студенти пообіцяли доглядати за селом. Адже за переказами під час польсько-козацької війни в 1654 році жінка проявила самопожертву. Вона собою підпалила пороховий склад, ставши прикладом боротьби до кінця та самовідданого захисту свого селища Буша. В артбуці її тіло переховали за традиціями, з метою щоб душа Олени Завісної нарешті стала спокійною.

Отже в «Українській магічній академії» розповідається про факультети та предмети, котрі будуть в майбутньому стояти у розкладі. Це надзвичайно клопітка робота, яка включає в себе авторські ідеї в поєднанні з українською міфологією. Доволі цікаво та легко сприймається ілюстрації які зображують істот та викладачів.

В артбуці автори зробили поділ областей на братства і їм також можна надати міфологічного значення. Так наприклад Східне братство у якого птаха – це журавель, а символ – шестерня. Що можна влучно розтлумачити. Схід є регіоном, де поєднані традиції та сучасна техніка. Журавель з шестернею передає символізм зв'язку поколінь та силу пристосування.

Для Поліського братства символ – келих Гігеї, який запозичений з грецької міфології і позначає гармонію тіла та душ. Птах – зозуля. Полісся – земля, де безліч легенд про мавок, лісовиків й інших нечистей. [1] Ліс являє собою храм природи, де гармонія є основою виживання та існування.

Перо та чорнильниця є символами Наддніпрянського братства, а його птахом є ластівка. Це серце української державності, де процвітає духовна й культурна столиця. Символіка ластівки й пера – традиції та літописання.

У Південному братстві символом є роза вітрів, а птахом хижий боривітер, який в міфології часто уособлює свободу та силу. У цьому степовому регіоні відчувається вплив кочових народів та морської культури. Південь символізує відкритість та взаємодію різних культур.

Символом Подільського братства є найдавніше божество слов'ян – сонце/Дажбог, а птахою символ надії – синиця. Поділля викликає асоціацію з ознаками божественного благословення – родючість, тепло та світло.

Волинське братство, символом якого є знання та сила – книга і меч, а птахою – соловей, який є уособленням душі й натхнення. Волинь – місце, де існують стародавні легенди та ліси. Саме тут фольклор часто розповідає про духів, лісовиків та інші таємниці. [19]

Карпатське братство, символ якого є один із сакральних інструментів у гуцульській культурі, а саме – барта. Птахом же є мешканець гір, символ впертості, якого називають глухар.

Кожне братство має птаха як тотемний символ. Оскільки саме їх вважають посередниками між світами та символом душі. А природні символи обожнювалися у слов'ян разом з духами, богами або сакральними просторами. Тому важливо було розповісти про кожне братство, оскільки в давнину і до сьогодні символізм залишається актуальним. [34]

Висновки до розділу 3

Артбуки є важливим напрямком, коли говорять про мистецтво і його форми та сюжети. Завдяки ним можна відчувати більш досконалий або новий всесвіт.

«Українська магічна академія» це ще один крок української культури до своїх витоків. Хоча тут коротко розповідають про українську магію, проте цікавим сюжетом можна захопитися. Автори показали читачам, як може магічний світ зливатися із сучасним.

Також багато українських місць було проілюстроване в артбуці, аби українці та іноземці дізнавалися більше про Україну. Автори заохочують цікавитися національним, навіть якщо цього немає у книзі.

ВИСНОВКИ

Українська міфологія надзвичайно багата та має різноманітний світ народних вірувань. Вона формувалася протягом століть на основі язичницьких традицій слов'ян, елементів християнства, побуту та природи. В українській міфології сили природи та надприродні істоти можуть супроводжувати людину в житті.

В Україні жанр фентезі розвивається разом з інтерпретацією міфічних істот. Письменники найчастіше додають свої авторські ідеї.

У книзі «Діва, матір і третя» Ю. Нагорнюк зробила авторську інтерпретацію всіх персонажів ідеєю на основі української міфології. Письменниця також описала важливі моральні теми, які стосуються пізнання себе, асексуальності, дружби та кохання. Автор описала визначну українську пам'ятку – замок Паланок, інтерпретувала легенду, додаючи своїх персонажів. Нечисті, які проживали на сторінках її книги виявилися більш дружелюбними істотами, ніж в українській міфології.

Тетралогія «Зворотній бік світла» Дари Корній описує пантеон українських богів. Авторка змінила у своїх книгах роль міфічних істот, додаючи більше інтриг та поворотних сюжетних ліній. Дара Корній створила новий світоустрій з колоритними персонажами, які близькі до української міфології. В тетралогії змішані світи – сучасний Львів разом з іншими світами, де проживають міфічні істоти. За основну ідею взято концепт, коли добра не існує без зла і зла не існує без добра. Створюючи «Зворотній бік світла» Дара Корній використала багато сюжетів української міфології. Її боги насичені емоціями та силою.

В артбуці «Українська магічна академія» концепція української міфології подається в контексті опису навчального закладу. Спільнота «Мальовій» яскраво описала та намалювала українських міфічних істот. Також в артбуці розповідаються легенди про українські магічні місця. Діячів України команда

наділила магією, щоб вони могли стати частиною казкового всесвіту. Яскраві зображення та описи українською та англійською зробили артбук відомим. Автори показали читачам як може магічний світ зливатися із сучасним. Вони інтерпретують українських діячів, створюючи їм магічні здібності.

Українська міфологія - недостатньо поширена тема у жанрі фентезі, проте письменники з кожним роком наповнюють книжковий ринок, де яскраво зображена ця тема. Вони заворюють своїми авторськими нововведеннями та історією минулих поколінь.

Отже, українська міфологія важлива частина культури України. Одна із галузей культури, де вона розвивається – це література. Сучасні письменники часто роблять інтерпретацію української міфології під сучасність, надаючи істотам нових рис характеру та дій, розробляють нові сюжети. Аналіз сучасних книг показує читачам наскільки український книжковий ринок може бути захопливим та популярним

Українська міфологія присутня в багатьох культурних сферах, її намагаються трактувати в контексті нових сучасних поглядів, модернізувати в креативних літературних формах і візуальних засобах. Український культурний ринок після повномасштабного вторгнення розвивається у всіх напрямках. Особливо це стосується літератури. Незважаючи на колосальне збільшення художніх книг українською мовою, читачі почали цікавитися не тільки зарубіжними бестселерами, а й нашими авторами. Тому зараз є великий попит на якісну книгу пов'язану з українською міфологією. Незважаючи на те, що читачі купують більше іноземних письменників через популярність буктоку, українські автори зацікавлюють іншим, наприклад нашими легендами.

Письменники продовжують розвиток української міфології. Автори інтерпретують її власними сюжетами, доповнюють новими дієвими особами, богами і істотами. В книзі Дари Корній «Зворотній бік» авторка майстерно вплітає богів у сюжет та видозмінює їхні ролі. Ці зміни дають можливість по-новому поглянути на українську міфологію, зрозуміти її суть, стати причетним до нових світоглядних форм української культурної свідомості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антонюк О. Рослини і тварини – народні символи та обереги. Легенди. Варварівка, 2010.
2. Буйських Юлія. Жіночі образи української міфології: колись русалки по землі ходили... Харків Книжковий Клуб «Клуб сімейного дозвілля». 2018. 349 с.
3. Винницька Я./Ю. Табенська. Книга Скриня. Речі сили. Львів. 2019. 156 с.
4. Войтович В. Міфи та легенди давньої України. Тернопіль : Навчальна книга Богдан, 2005. 392 с.
5. Войтович В. Українська міфологія. К. Либідь, 2002. 664 с.
6. Галайчук В. Українська міфологія. Харків Книжковий Клуб «Клуб сімейного дозвілля» 2016. 288 с.
7. Гнатюк В. Нарис української міфології. Іл.. О. Кульчицька – Львів: Ін-т народознавства НАН України, 2000. 263 с.
8. Еліаде М. Священне і мирське; Міфи, сновидіння і містерії; Мефістофель і андрогін; Окультизм, ворожбитство та культурні уподобання / Мірча Еліаде. Київ: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2001. 591 с.
9. Історії на Ніч // Таємниці Замку паланок URL: https://www.youtube.com/watch?v=oU_dKAScFoE
10. Корній Д. «Зворотній бік світів» т. 4.: Харків: Книжковий клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2016. 320 с.
11. Корній Д. «Зворотній бік світла» т. 1: Харків: Книжковий клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2014. 320 с.
12. Корній Д. «Зворотній бік сутіні» т. 3: Харків: Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2016. 288 с.
13. Корній Д. «Зворотній бік темряви» т. 2: Харків: Книжковий клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2013. 320 с.

14. Корній Д. Чарівні істоти українського міфу: домашні духи. Харків. Vivat, 2019. 352 с.
15. Корній Д. Чарівні істоти українського міфу: духи природи. Харків. Vivat 2019. 319 с.
16. Корній Д. Чарівні істоти українського міфу: духи-шкідники. Харків Vivat. 2021. 336 с.
17. Кононенко О. Українська міфологія. Фольклор, казки, звичаї, обряди. Харків. Фоліо 2020. 159 с.
18. Костомаров М. Слов'янська міфологія. Вибрані праці з фольклористики й літературознавства. Київ, 1994. 205с.
19. Костомаров М. Слов'янська міфологія. – Київ: Либідь, 1994. 382 с.
20. КОХАНЕЦЬ КЛІО: Історія без цензури // Забобони, обряди та відьми// Русальний тиждень// зелені свята. URL: https://www.youtube.com/watch?v=9SKlOPdD_eY
21. Лозко Г. Велесова Книга – Волховник. Наукове текстологічне дослідження, переклад на сучасну українську мову, релігієзнавчий коментар, публікація архівних матеріалів та оригінальних текстів Ю. Миролубова, укладання словника на 8.5 тис. слів, покажчики, бібліографія, ілюстрації. – Вінниця. Континент-Прим, 2007. 520 с.
22. Лозко Г. Коло Свароже: відродження традиції. Київ. Укр.письменники, 2004. 222 с.
23. Лозко Г. Символіка жінки-птаха в українській культурі. Київ, 2015. 41 с.
24. Лозко Г. Українське язичництво. Укр. Центр духів культури, 2009. 90 с.
25. Майдуков С. «Заграва» Київ. ist publishing 2024. 160 с.
26. Майдуков С.«KYIV by Sergiy Maidukov». Київ ist publishing. 2021. 136 с.
27. Махновець Л. Слово о полку Ігоревім / вступ: М. К. Гудзій; упорядкування: В. Л. Микитась. Київ: Радянський письменник, 1955.

28. Міфічна Земля України // Древні українські боги: Перун, Магура, Сварог, Чорнобог. Слов'янська міфологія богів. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=o-HVVCzOzwA>
29. Мордовець О. Образи української міфології в естетичному вихованні та мистецькій практиці. Д.п 1 гру-2024
30. Нагорнюк Ю. Діва, матір і третя: Київ: ВГ «Ще одну сторінку», 2024. 416 с.
31. Народна творчість. Стрибог URL: <https://proridne.org/%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0%20%D0%BC%D1%96%D1%84%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%8F/%D0%A1%D1%82%D1%80%D0%B8%D0%B1%D0%BE%D0%B3.html>
32. Павлова Любов // Перелесник. Українське горор-фентезі URL: <https://www.youtube.com/watch?v=1h61EHUXdPQ&t=596s>
33. Слов'янська міфологія URL: https://svarozhychi.blogspot.com/p/blog-page_8.html?utm_source=chatgpt.com
34. Спільнота «Мальовій» «Українська магічна академія»: Київ: Мальопус, 2024. 144 с.
35. ТОВ Видавництво “Ранок” 2021 // “Про Перуна і Стрибога” URL: <https://ua.izzi.digital/DOS/99296/377475.html>
36. Українські народні думи та історичні пісні: збірник / Упоряд. О. М. Таланчук. Київ: Веселка, 1990. 239 с.
37. Фантастичні talk(s) // Відьми в Києві та українському фентезі: Юлія Нагорнюк та Анастасія Гетманська про своїх героїні URL: <https://www.youtube.com/watch?v=SOkYzRDBJG4>
38. Франко І. Старе й нове в сучасній українській літературі // Франко І. Зібр. тв.: У 50 т. – Київ: Наук. думка, 1981. Т. 35.
39. SCVOT // Артбуки та з чим їх можна сплутати URL: <https://skvot.io/uk/blog/artbooks-and-how-to-recognize-them>

40. Vivat Інтернет-магазин // Дара Корній – книги та біографія URL:
<https://vivat.com.ua/avtory/kornii-dara/>

41. WAS: Популярна історія // Бестіарій. Відьми, мавка, чугайстри.
Нечиста сила та міфічні істоти в українській культурі URL:
<https://www.youtube.com/watch?v=6II9NYE6vAY>